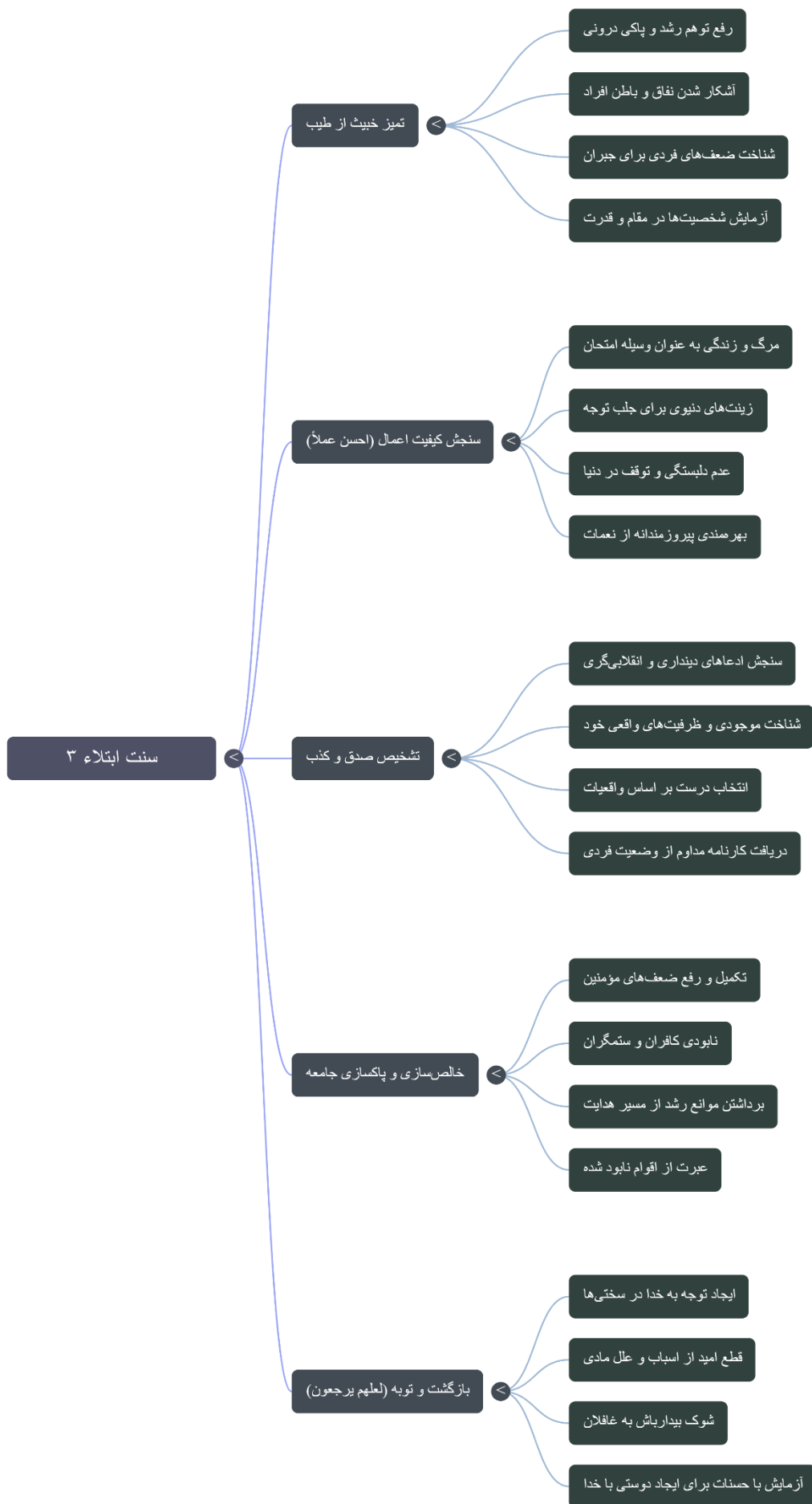

بسم الله الرحمن الرحيم

دوره ابتلائات در قرآن کریم

درس ۳

مدرس دوره: استاد محمد شجاعی

سنت ابتلا و امتحان ۳

چکیده

آزمایش‌های الهی (ابتلاء) بر اساس آموزه‌های قرآنی، صرفاً یک فرایند تشریفاتی نیستند، بلکه سازوکاری بنیادین برای تحقق هدف خلقت، یعنی دستیابی به قرب الهی و خلافت‌اللهی محسوب می‌شوند. در حالی که هدف غایی این امتحانات رشد انسان است، اهداف میانی متعددی از جمله «آشکارسازی باطن»، «تمایز میان خبیث و طیب»، «تطهیر قلوب مؤمنان»، «سنجش صداقت مدعیان» و «ایجاد بستر توبه و بازگشت» برای آن‌ها تعریف شده است. این نوشتار به بررسی دقیق چرایی وقوع بلاها و ابتلائات در زندگی فردی و اجتماعی می‌پردازد و نشان می‌دهد که چگونه سختی‌ها و خوشی‌ها، همگی ابزارهای سنجش کیفیت عمل و عیار خلوص انسان هستند.

۱. آشکارسازی حقیقت باطن و رفع توهم رشد

یکی از دلایل کلیدی آزمایش‌های الهی، از بین بردن توهم رشد و پاکی در انسان است. بسیاری از افراد تصور می‌کنند در مسیر کمال پیشرفت کرده‌اند، اما درون آن‌ها همچنان به آلودگی‌ها آمیخته است.

- **عبرت شیطان:** شیطان سال‌ها در صف فرشتگان به عبادت پرداخت، اما درونی خبیث داشت. آزمایش الهی (سجده بر آدم) نفاق و کفر درونی او را که ناشی از حسادت و تکبر بود، آشکار کرد.
- **پرهیز از ظاهرسازی:** بسیاری از افراد در شرایط عادی و با انجام عبادات ظاهری، خود را مقرب می‌پندارند. اما آزمایش‌های پیچیده، آلودگی‌های باطنی را که برای خود فرد و دیگران پوشیده است، نمایان می‌سازد.
- **نمود در تاریخ معاصر:** در طول تاریخ انقلاب اسلامی، شخصیت‌هایی بودند که مورد ستایش بودند، اما فتنه‌ها و آزمایش‌ها، نفاق و خباثت باطنی آن‌ها را برای جامعه روشن کرد.

۲. تمایز میان خبیث و طیب (پاک و ناپاک)

قرآن کریم بر تفکیک صفوف انسان‌های پاک از ناپاک تأکید ویژه‌ای دارد. طبق سوره آل‌عمران، خداوند مؤمنان را در حالتی که هستند رها نمی‌کند تا زمانی که فرد خبیث از طیب جدا شود.

هدف	مستند قرآنی	توضیحات
تمحیص (خالص سازی)	سوره آل عمران، آیه ۱۵۴	خداوند آنچه در سینه هاست را آزمایش می کند تا قلوب را پاک و خالص کند.
جداسازی صفوف	سوره آل عمران، آیه ۱۷۹	هدف از بالا و پایین شدن احوال، تشخیص خبیث از طیب در پهنه جامعه است.

- **فایده فردی و اجتماعی:** این تمایز به فرد کمک می کند تا بر ضعف های خود واقف شده و آن ها را جبران کند (مانند اردوهای تمرینی ورزشکاران). در سطح اجتماعی نیز، عیار واقعی افرادی که در مسند قدرت (ریاست جمهوری، مجلس، شورای شهر) قرار می گیرند، تنها با آزمایش مشخص می شود.

۳. سنجش کیفیت عمل (احسن عملاً)

دنیا و تمام متعلقات آن، به عنوان زینت های زمین، ابزارهایی برای سنجش کیفیت عمل انسان هستند.

- **فلسفه مرگ و حیات:** طبق آیه ۲ سوره ملک، مرگ و زندگی و تمام اضطراب ها و شادی های وابسته به آن ها، برای این است که مشخص شود چه کسی «بهترین عمل» را انجام می دهد.
- **زینت های دنیوی:** مال، فرزند، همسر، مقام و جذابیت های مادی همگی «چشمک زن» و جلب کننده توجه هستند (سوره کهف، آیه ۷). پیروز واقعی کسی است که در میان این نعمت ها، خود را به دنیا نفروشد و مسیر خود را به سوی خداوند و اهل بیت (ع) طی کند.

۴. تشخیص صدق و کذب مدعیان

بسیاری از افراد ادعای ایمان، یاری مظلوم و دین داری دارند، اما صدق این گفتار تنها در بوته آزمایش مشخص می شود.

- **فتنه و امتحان:** سوره عنکبوت (آیه ۳) تصریح می کند که امت های پیشین نیز دچار فتنه شدند تا خداوند صادقان را از کاذبان جدا سازد.
- **لطف الهی در آگاهی:** آزمایش های پی درپی مانند یک «کارنامه» عمل می کنند که وضعیت لحظه ای انسان را به او نشان می دهند تا پیش از مرگ و ورود به برزخ، از توهم پاکی خارج شده و مسیر خود را اصلاح کند.

۵. تکمیل مؤمنان و نابودی کافران

آزمایش الهی دارای یک کارکرد دوگانه در قبال جبهه حق و باطل است:

۱. تکمیل مؤمنین: از بین بردن نقاط ضعف و صیقل دادن روح اهل ایمان.
۲. محق (نابودسازی) کافران: شناسایی و حذف غده‌های سرطانی و فاسدی که سد راه خدا می‌شوند (مانند سرنوشت نمرودیان، فرعونیان، قوم عاد و ثمود).

۶. توبه و بازگشت به سوی پروردگار

خداوند گاهی از طریق سختی‌ها (سیئات) و گاهی از طریق نعمت‌ها (حسنات)، بستر بازگشت انسان را فراهم می‌کند.

- قطع امید از اسباب مادی: سختی‌ها (بیماری، ورشکستگی، خطرات آبرویی) انسان را به حالتی می‌رساند که از همه چیز قطع امید کرده و تنها متوجه «مسبب‌الاسباب» می‌شود.
- شوک‌های بیدارگر: بلاها به عنوان یک شوک عمل می‌کنند تا انسان‌های غافل را تکانی بدهند. طبق آیات، خداوند برخی اقوام را سالی یک یا دو بار دچار بلا می‌کند تا توبه کنند، هرچند برخی به دلیل قساوت قلب، همچنان از تنبه باز می‌مانند.
- آزمایش با حسنات: گاهی نعمت و شفای یک بیماری، وسیله‌ای است تا انسان با درک لطف خدا، از مسیر غلط بازگشته و با پروردگار خود آشتی کند.

نتیجه‌گیری

آزمایش الهی، سنت لایتخلف الهی برای خروج از توهم و رسیدن به واقعیت وجودی است. این فرایند، چه در قالب پیروزی و ثروت و چه در قالب شکست و شکنجه، ابزاری است تا انسان موجودی واقعی خود را بشناسد و برای انتخاب‌های درست در مسیر خلقت آماده شود.